

Nationaal
Psychotrauma
Centrum

Focus op Dutchbat III

Onderzoek naar het welzijn van Dutchbat III-veteranen
en de behoefte aan zorg, erkenning en waardering

Publiekssamenvatting

**Nationaal
Psychotrauma
Centrum**

Focus op Dutchbat III

**Onderzoek naar het welzijn van Dutchbat III-veteranen
en de behoefte aan zorg, erkenning en waardering**

Publiekssamenvatting

Focus op Dutchbat III

Het Nederlandse bataljon Dutchbat III maakte tussen januari en juli 1995 deel uit van de UNPROFOR-missie (United Nations Protection Force) in Bosnië-Herzegovina. Vijfentwintig jaar na hun uitzending leven de ervaringen uit die periode nog sterk bij de Dutchbat III-veteranen. Een deel van hen ervaart nog steeds problemen in het dagelijks leven als gevolg van deze missie. Dit was voor het ministerie van Defensie reden om opdracht te geven tot een onderzoek onder Dutchbat III-veteranen.

Het doel van het onderzoek *Focus op Dutchbat III* is in kaart te brengen hoe het met Dutchbat III-veteranen en hun thuisfront gaat. Het perspectief van de veteranen staat centraal, dus de ervaringen van de mensen die tijdens de val van de enclave in Srebrenica, Potocari, Simin Han, Zagreb of elders waren. Ook laat het onderzoek zien wat de wensen en behoeften van veteranen en hun thuisfront zijn op het gebied van zorg, erkenning

en waardering. Ofschoon het onderzoek ook aandacht besteedt aan de onmiddellijke jaren na de missie, ligt de meeste nadruk op het beschrijven van de huidige situatie van Dutchbat III-veteranen, vijfentwintig jaar later.

In deze publiekssamenvatting staan de belangrijkste bevindingen van het onderzoek en lessen voor toekomstige missies.

“ **Er zit zoveel meer in het leven, het is er gewoon niet uitgekomen. Daarna is het gewoon altijd fout gegaan zeg maar. Ik heb geen een baan weten te houden, geen een relatie weten te houden.** ”

Deelnemers

Bij dit onderzoek zijn drie methoden van dataverzameling gebruikt. Na een desk-research, zijn vragenlijsten onder Dutchbat III-veteranen en hun thuisfront uitgezet. Daarna is een deel van de veteranen uitgenodigd voor een verdiepend interview. Tot slot zijn er groepsbijeenkomsten georganiseerd die tot doel hadden oplossingsrichtingen voor de ervaren problemen te verkennen.

Er was een grote bereidheid onder de Dutchbat III-veteranen en hun thuisfront om mee te werken. Dit laat zien dat zij het onderzoek belangrijk vonden. De vragenlijst is door 430 veteranen (56%) ingevuld.

De veteranen die niet aan het vragenlijst-onderzoek wilden deelnemen gaven daar verschillende redenen voor. Men had geen behoefte aan een onderzoek, zag er het nut niet van in, of had het te druk. Anderen vonden dat het onderzoek te laat is gekomen. Ook zeiden sommige veteranen deelname te belastend te vinden.

763 vragenlijsten uitgezet

430 vragenlijsten ingevuld

19 interviews

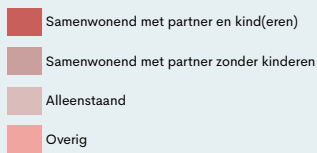
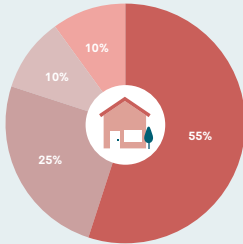
22 deelnemers aan 3 groepsbijeenkomsten

Wie hebben deelgenomen?

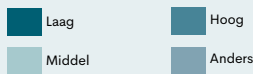
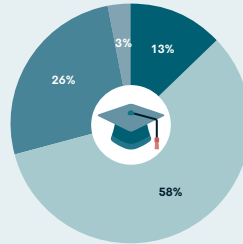
De deelnemers aan het onderzoek zijn bijna uitsluitend mannen (97%). Dat is een afspiegeling van de samenstelling van de eenheid. De gemiddelde leeftijd op moment

van deelname is 51 jaar (variërend van 43 tot 78 jaar). Twee derde van de veteranen is gehuwd/geregistreerd partner. Ongeveer één op de vijf veteranen is gescheiden (geweest).

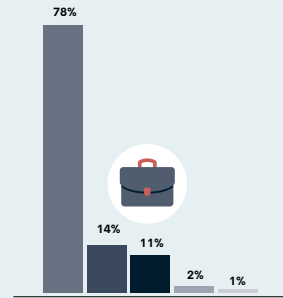
Samenstelling huishouden

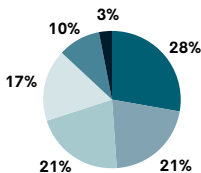
Opleiding

Arbeidspositie *

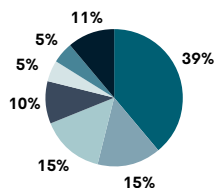

Oorspronkelijke eenheid en plaatsing tijdens de uitzending

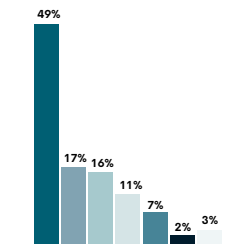
- 28% Staf, Staf- en Verzorgingscompagnie (Potocari)
- 21% Alfa-Compagnie (Simin Han)
- 21% Bravo-Compagnie (Srebrenica)
- 17% Charlie-Compagnie (Potocari)
- 10% Verbandplaats (Potocari)
- 3% Anders

Sub-eenheid (taakgerelateerd)

- 39% Infanteriepeloton
- 15% Geneeskundig / Verbandplaatspeloton
- 15% Compagniestaf
- 10% Logistiek / Bevoorradingspeloton
- 5% Bataljonsstaf
- 5% Herstel peloton
- 11% Overig

Locatie tijdens de val van de enclave Srebrenica *

- 49% In de enclave Srebrenica
- 17% Nederland
- 16% Simin Han
- 11% Zagreb
- 7% Buiten de enclave als gijzelaar
- 2% In transit nabij de enclave
- 3% Anders

* meerdere antwoorden mogelijk

Terugblik op de Dutchbat III-missie

De meeste veteranen (55%) kijken met gemengde gevoelens terug op hun uitzending. Als positieve ervaringen noemen zij de kameraadschap en de levenservaring die is opgedaan tijdens de missie. Als negatief ervaren zij vooral het beperkte mandaat van

de missie, het gebrek aan steun en nazorg, de negatieve media-aandacht, het gevoel in de steek te zijn gelaten door het ministerie van Defensie en de Verenigde Naties, het ontbreken van waardering en gevoelens van machteloosheid, onbegrip en frustratie.

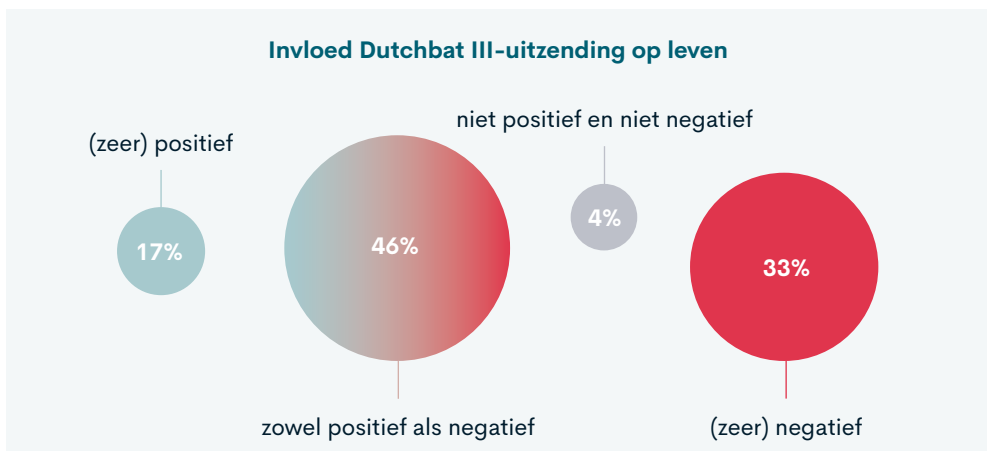
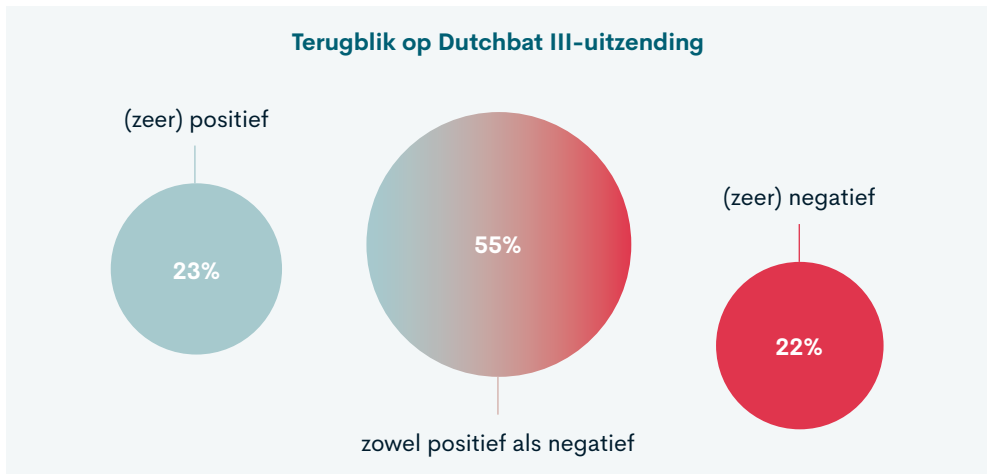
“ **Nog wekelijks word ik geconfronteerd met het mislukken van de missie. Het heeft ernstige consequenties gehad voor mijn carrière bij Defensie. Nog steeds slaap ik slecht en kan ik me niet lang op een onderwerp focussen.** ”

“ De kameraadschap en op elkaar kunnen bouwen en altijd met schaarse middelen voor het hoogst haalbare gaan met elkaar zie ik als positief en onbetaalbaar.

Bijna de helft van de veteranen vindt dat de uitzending hun leven nadien zowel positief als negatief heeft beïnvloed. Positief is bijvoorbeeld dat zij het leven beter kunnen waarderen en beter kunnen relativiseren. Eén op de drie veteranen ervaart een duidelijk negatieve invloed van de missie op het

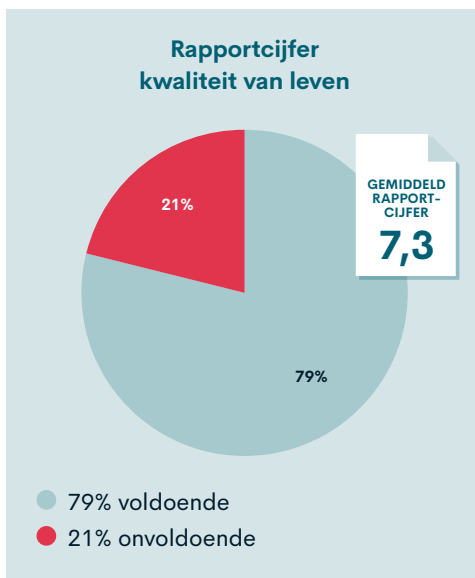
verdere leven, zij noemen bijvoorbeeld psychische of andere gezondheidsklachten als gevolg van de missie. Andere negatieve ervaringen zijn de publieke verwijten aan het adres van Dutchbat III en het verlies van vertrouwen in de medemens, de politiek en de overheid.

Kwaliteit van leven

Kwaliteit van leven is een brede, algemene term die verwijst naar welbevinden, welzijn en gezondheid. De meeste veteranen ervaren hun kwaliteit van leven als ruim voldoende. Zij geven hun algehele kwaliteit van leven gemiddeld als rapportcijfer een 7,3. Een deel van deze veteranen beoordeelt niettemin bepaalde levensgebieden als onvoldoende.

Een deel van de veteranen is vastgelopen. De aanpassing na de uitzending verliep moeizaam en er zijn psychosociale klachten ontstaan. Een kwart tot een derde van de veteranen ondervindt belemmeringen in zijn of haar functioneren. Het gaat om gezondheidsklachten, vooral van psychische aard. Een kwart van de veteranen ervaart een zodanig hoog aantal posttraumatische stressklachten dat ze een verhoogd risico op PTSS lopen. Ze hebben daarnaast bijvoorbeeld een verhoogd risico op middelenmisbruik, laag inkomen, problematische behuizing etcetera.

De meeste veteranen geven aan dat zij uiteindelijk met hun ervaringen hebben leren omgaan door ze te accepteren, te relativeren of naar de achtergrond van hun bestaan te plaatsen. Ook wanneer veteranen belemmeringen ondervinden, zoals een lichamelijke handicap of verhoogde stressgevoeligheid, kunnen zij vooruit in hun leven.

“ Ik ben tevreden. Kijk, als het op het huis aankomt, dat huis hoeft niet groter, de auto hoeft niet groter, weet je. Financieel, m’n werk, ik hoef niet meer te verdienen. Ik kan het allemaal redden. Maar het zou wel leuker kunnen. Leuker, meer inhoud.

Behoeftte aan zorg en ondersteuning

De meerderheid van de veteranen (55%) had bij terugkeer van de missie behoefte aan steun bij de overgang van de missie naar het leven thuis. In interviews geven meerdere veteranen aan dat ze destijds niet de juiste nazorg hebben gekregen. Ze hebben aandacht voor hun welzijn gemist.

Eén op de drie veteranen heeft een actuele behoefte aan zorg of ondersteuning. De overgrote meerderheid (85%) van de veteranen geeft aan dat deze behoefte (deels) samenhangt met de Dutchbat III-uitzending. Die behoefte wordt niet altijd beantwoord: één op de vijf hulpbehoevende veteranen ontvangt geen professionele hulp terwijl zij aangeven die wel nodig te hebben. Het gaat dan vooral om behoefte aan zorg of ondersteuning bij het psychisch en lichamelijk functioneren en financiële ondersteuning.

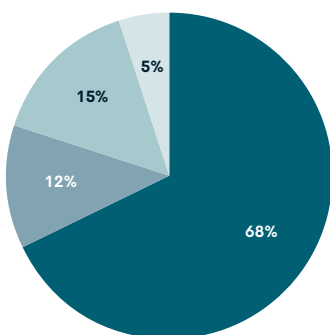
“ Ik heb nu pas hulp gezocht omdat ik vastloop. Ikzelf heb mijn problemen 25 jaar lang weggedrukt. Omdat mijn omgang met mijn vrouw en kinderen er onder te lijden heeft ben ik nu onder behandeling bij een traumacentrum.

“ In 2012 heb ik een terugreis naar Srebrenica gemaakt. Daarna was het goed en kon het boek dicht voor mij. Sindsdien kan ik er beter mee leven met wat er daar gebeurd is.

Bij het merendeel van de veteranen (57%) met klachten die samenhangen met de uitzending zit er meer dan vijf jaar tussen het ontstaan van de klachten en het zoeken van professionele hulp. Veteranen die professionele hulp hebben gehad, hebben daarmee wisselende ervaringen. Positieve ervaringen zijn persoonlijk contact en korte lijnen met

de hulpverleners en een proactieve houding van hen. Soms staat de hulpverlening echter ver af van de veteraan. Klachten of signalen dat hulp nodig is, worden bijvoorbeeld niet door de veteraan of hulpverlener erkend of onderkend. Ook zijn sommige veteranen niet op de hoogte van welke vormen van zorg en ondersteuning mogelijk zijn.

Steunbehoeften

- Geen steunbehoeften
- Wel steunbehoeften, hing of hangt geheel samen met de Dutchbat III-uitzending
- Wel steunbehoeften, hing of hangt deels samen met de Dutchbat III-uitzending
- Wel steunbehoeften, hing of hangt niet samen met de Dutchbat III-uitzending

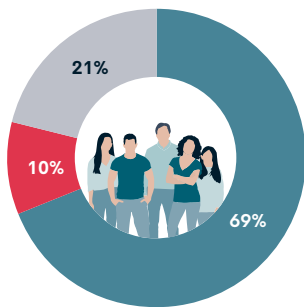
Erkenning en waardering

Dutchbat III-veteranen vinden erkenning en waardering heel belangrijk, maar voelen zich vaak onvoldoende erkend en gewaardeerd. De meeste veteranen voelen zich onvoldoende gewaardeerd door de overheid en het

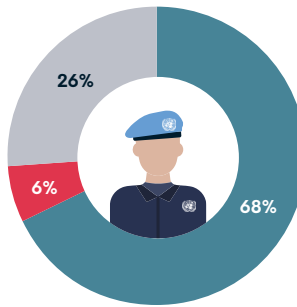
ministerie van Defensie en door de samenleving. De veteranen geven in ruime meerderheid aan wél waardering te krijgen van de eigen directe omgeving en collega-veteranen.

Gevoel van waardering door

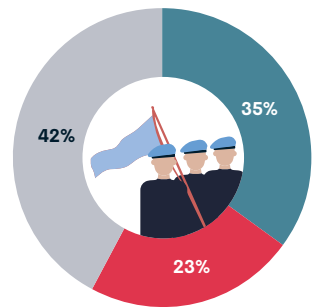
Directe omgeving

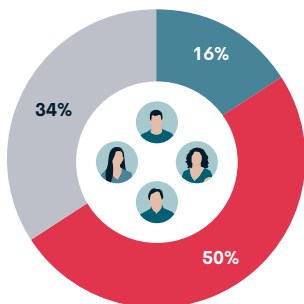
Collega veteranen

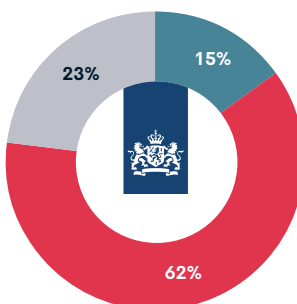
Jaarlijkse Nederlandse Veteranendag

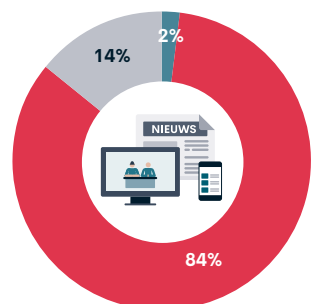
Samenleving

Overheid en Defensie

Berichtgeving in de media

- voldoende
- onvoldoende
- neutraal/geen mening

De berichtgeving in de media heeft een grote negatieve invloed op de veteranen en hun omgeving gehad. Vrijwel niemand voelt zich daardoor gewaardeerd, terwijl ze dit wel belangrijk vinden. De mediaberichtgeving heeft er volgens de veteranen in belangrijke mate aan bijgedragen dat er een negatief beeld over Dutchbat III bestaat. Driekwart van de veteranen voelt zich in de berichtgeving vooral gekenschetst als dader of schuldige.

Een minderheid (vier op de tien) van de veteranen heeft last van de berichtgeving; anderen kunnen het naast zich neerleggen en zeggen dat het hen niet veel heeft gedaan. Sommige geïnterviewde veteranen benoemen dat de negatieve berichtgeving heeft bijgedragen aan het niet willen uitdragen van het veteraan-zijn, aan gevoelens van machteloosheid, depressie en boosheid. Veteranen geven aan zich te hebben moeten verdedigen – op verjaardagen, tijdens het uitgaan of op het werk – tegen negatieve oordelen over en verwijten aan Dutchbat III.

Twee derde van de veteranen heeft behoefte aan aanvullende initiatieven op het gebied van erkenning en waardering. Om het negatieve beeld over Dutchbat III te doen kantelen, pleiten sommige veteranen voor het vertellen van het 'echte verhaal' van de missie in de media en in het onderwijs: het verhaal dat feitelijk juist is en waarin de politieke besluitvorming, historische context en de ervaringen van Dutchbatters aan bod komen.

Het zou volgens sommige veteranen ook helpen als de overheid en/of het ministerie van Defensie zich achter hen opstelt, bijvoorbeeld door publiekelijk te verklaren dat Dutchbat III-veteranen tijdens de missie alles hebben gedaan wat ze konden doen en door onjuiste berichtgeving te weerspreken. Andere initiatieven die de veteranen aandragen zijn financiële compensatie, militaire decoratie, psychische hulp en/of maatschappelijke begeleiding.

“ We zijn in 1995 aan de schandpaal genageld door de publieke opinie. Ik heb het gevoel dat wat er ook gedaan wordt het predicaat laf altijd aan Dutchbat III blijft hangen.

Groepen veteranen binnen Dutchbat III

De ervaringen van de veteranen tijdens en na afloop van de missie lopen uiteen en zijn divers. Toch kunnen op basis van het onderzoek vier groepen onderscheiden worden. Deze vier groepen onderscheiden

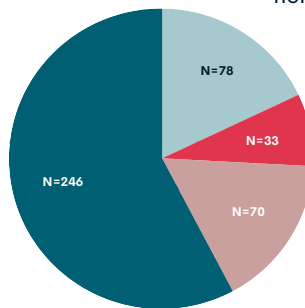
zich in de combinatie van antwoorden op de volgende onderwerpen: (1) kwaliteit van leven, (2) behoefte aan zorg en ondersteuning en (3) erkenning en waardering.

Groep 1 (N=246) Gezond

De veteranen ervaren een goede kwaliteit van leven, hebben nauwelijks PTSS-klachten of steunbehoeften.

Groep 2 (N=78) Enigszins getroffen

De kwaliteit van leven over de gehele groep is overwegend voldoende. Een minderheid van de veteranen ervaart een onvoldoende kwaliteit van leven, heeft een verhoogd risico op PTSS en behoefte aan steun. De meeste veteranen voelen zich onvoldoende gewaardeerd door de overheid en Defensie en de samenleving.

Groep 3 (N=70) Getroffen

De kwaliteit van leven over de gehele groep is zwak. Een meerderheid van de veteranen heeft een verhoogd risico op PTSS en behoefte aan steun. De meeste veteranen voelen zich onvoldoende gewaardeerd door de overheid en Defensie.

Groep 4 (N=33) Ernstig getroffen

De kwaliteit van leven over de gehele groep is ruimschoots onvoldoende. Bij nagenoeg iedereen is sprake van een verhoogd risico op PTSS. De meeste veteranen hebben behoefte aan steun. De groep voelt zich unaniem onvoldoende gewaardeerd door overheid en Defensie. De meeste veteranen voelen zich ook onvoldoende gewaardeerd door de samenleving.

	Groep 1	Groep 2	Groep 3	Groep 4
Gemiddeld rapportcijfer kwaliteit van leven	8,4	6,8	5,6	3,6
Behoeftte aan ondersteuning (%)	3	41	56	84
Voelt zich niet gewaardeerd door overheid en Defensie (%)	45	81	79	100

Vergelijking veteranen andere missies

De bevindingen van Dutchbat III-veteranen zijn vergeleken met bevindingen van veteranen van andere missies die in de periode net voor of na Dutchbat III uitgezonden zijn geweest.

Uit de vergelijking komt een eenduidig beeld naar voren: Dutchbat III-veteranen steken in het algemeen ongunstig af bij veteranen van andere missies.

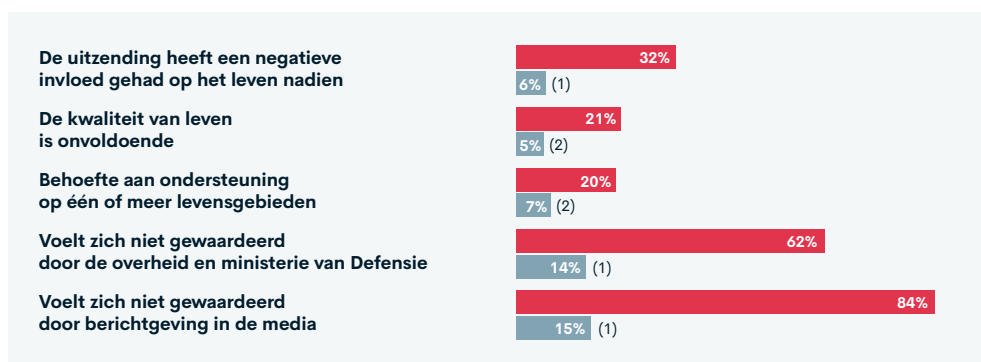
● **Dutchbat III-veteranen** N=430

● **Veteranen andere missies**

(1) Kerngegevens: N=621¹

(2) Veteraan, hoe gaat het met u?: N=682²

Gemiddeld rapportcijfer kwaliteit van leven

1. Cozzi, J., Dirksen, M., & Duel, J. (2018). *Kerngegevens veteranen 2018*. Doorn: Veteraneninstituut; Veteraneninstituut. (2017). *Kerngegevens veteranen 2017*. Doorn: Veteraneninstituut.
2. Reijnen, A., & Duel, J. (2019). *Veteraan, hoe gaat het met u? Onderzoek naar het welbevinden van Nederlandse veteranen*. Doorn: Veteraneninstituut.

Thuisfront

Dit onderzoek heeft zich ook gericht op het thuisfront: hoe gaat het met naasten van Dutchbat III-veteranen (partners, ouders, kinderen, et cetera) en wat zijn hun behoeften op het gebied van zorg, erkenning en

waardering? Leden van het thuisfront zijn benaderd via de veteraan. Zij zijn ook uitgenodigd om een vragenlijst in te vullen, aan interviews deel te nemen en te participeren in een groepsbijeenkomst.

Deelnemers

De deelnemers aan het onderzoek zijn overwegend vrouw (88%). De gemiddelde leeftijd op moment van deelname is 50 jaar.

Van elke vijf thuisfrontleden hebben er drie de Dutchbat III-missie als thuisfront meegemaakt. De overige deelnemers hebben de veteraan pas na de missie leren kennen of zijn pas na de missie geboren als het een kind betreft.

252
vragenlijsten

7
interviews

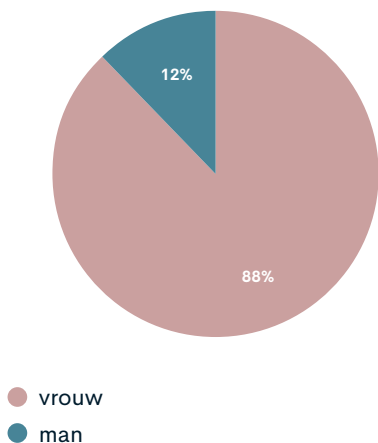
4
deelnemers aan
1 groepsbijeenkomst

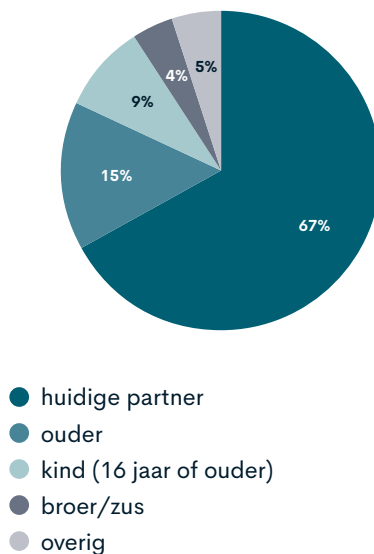

Kenmerken van het thuisfront

De deelnemers zijn

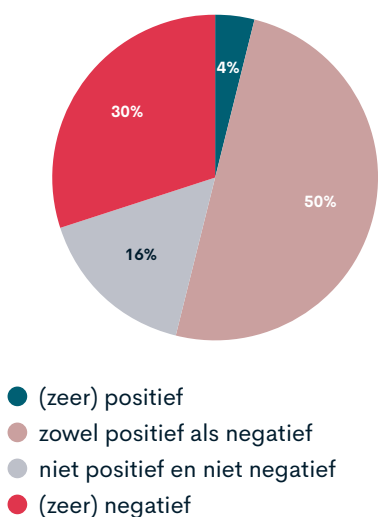

Relatie tot de veteraan

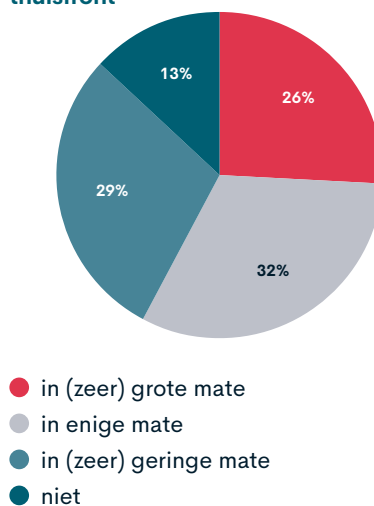

Invloed missie op thuisfront

Invloed Dutchbat III-uitzending op leven thuisfront

Mate waarin Dutchbat III-uitzending-ervaringen nog rol spelen in leven thuisfront

“ De uitzending heeft ons uiteindelijk sterker gemaakt als partners en ons in laten zien dat sommige dingen totaal niet belangrijk zijn, maar dat liefde en het fijn met je gezin hebben echt onbetaalbaar is.

Kwaliteit van leven

Het overgrote deel van het thuisfront, hoofdzakelijk partners, is tevreden over de ervaren kwaliteit van leven. Eén op de tien thuisfrontleden heeft gemengde gevoelens over de eigen kwaliteit van leven en een kleine minderheid is ontevreden. Het thuisfront is tevreden over de kwaliteit van relaties met de partner, met familie en vrienden en door een baan waar ze voldoening uit halen. Alle thuisfrontleden hebben zich wel door iemand uit hun directe omgeving in de afgelopen jaren gesteund gevoeld. Steun en waardering vanuit de overheid en het ministerie van Defensie hebben de meeste thuisfrontleden (59%) daarentegen niet ervaren.

Eén op de drie thuisfrontleden zegt dat de invloed van de missie op hun leven negatief is. Dit lijkt met name te zijn als de veteraan klachten ervaart. Zo worden in het geval van PTSS bijvoorbeeld bepaalde uitstapjes met het gezin vermeden of komt op andere manieren de relatie tussen thuisfront en veteraan onder druk te staan. Dat er in het gezin niet gepraat wordt door de veteraan, kan leiden tot spanningen. Over het algemeen geven thuisfrontleden aan met hun veteraan over de Dutchbat III-missie te praten of ze hebben dit in het verleden, bijvoorbeeld aan het begin van hun relatie, gedaan. Enkele leden van het thuisfront geven in interviews aan dat het nu goed gaat met hun veteraan, maar dat ze zich ervan bewust zijn dat dit in de toekomst kan veranderen. Ze maken zich daar zorgen over. Ze houden nauwlettend in de gaten dat de bereikte harmonie blijft bestaan.

Behoeftte aan zorg en ondersteuning

Vijfenvijftig procent van de thuisfrontleden heeft zelf op enig moment problemen ervaren die hun functioneren hebben belemmerd en die (deels) gerelateerd zijn aan de Dutchbat III-uitzending van de veteraan. Drie op de tien thuisfrontleden ervaart nu dergelijke problemen. De problemen zijn vooral psychisch en relationeel van aard. Een deel ontvangt daarvoor hulp.

Erkenning en waardering

Het merendeel is er trots op thuisfront van een Dutchbat III-veteraan te zijn. Ze hebben belangstelling voor het uitzendverleden. Ze geven blijk van grote betrokkenheid bij de gezondheid en het welzijn van hun veteraan. Negatieve berichtgeving over de Dutchbat III-missie raakt velen persoonlijk. Thuisfrontleden vinden het dan ook heel belangrijk dat er meer erkenning en waardering voor de Dutchbat III-veteranen komt.

“ Ik weet niet of mijn leven leuker of beter was geweest als mijn vader niet uitgezonden was geweest. Ik weet alleen dat ik mij anders kon gedragen als ik alleen met moeder thuis was (minder strikt) en dat mijn vader niet van zijn standpunt kon/kan afwijken. ”

Wat leren we uit dit onderzoek?

Het onderzoek heeft – dankzij de inzet van vele Dutchbat III-veteranen en leden van het thuisfront – laten zien wat 25 jaar na dato de gevolgen van de missie zijn op de kwaliteit van leven en de behoefte aan zorg, erkenning en waardering. Deze bevindingen zijn ook van belang voor toekomstige missies.

Kwaliteit van leven

De meeste Dutchbat III-veteranen ervaren hun algehele kwaliteit van leven als ruim voldoende. Dat betekent niet dat er geen problemen zijn; een kwart tot een derde van de veteranen geeft aan op één of meer levensgebieden belemmeringen te ontdekken. Om de kwaliteit van leven te verbeteren is het van belang om het functioneren op de verschillende levensgebieden goed in kaart te brengen. Bijvoorbeeld psychisch en lichamelijk functioneren, maar ook sociale contacten en vrijetijdsbesteding, zingeving, stabiliteit in de thuissituatie, en de arbeids-satisfactie. Pas dan kan ook gerichte zorg en ondersteuning geboden worden.

“ **Erkenning kan je niet afdwingen. Het enige wat je kan doen is hopen dat mensen dan begrip krijgen voor de situatie waarin je zat.** ”

Zorg en ondersteuning

Dutchbat III-veteranen hebben aandacht voor hun welzijn na de uitzending gemist. Goede nazorg na uitzendingen en begeleiding van veteranen bij terugkeer in de burgermaatschappij zijn daarom heel belangrijk. Het thuisfront moet daarbij ook betrokken worden om eventuele problemen die samenhangen met de uitzending vroeg op het spoor te komen en tijdig door te kunnen verwijzen naar steun en hulp, maar ook vanwege de psychosociale weerslag van uitzendingen op het thuisfront. Meer dan de helft van de thuisfrontleden heeft zelf op enig moment problemen ervaren die gerelateerd waren aan de uitzending van de veteraan. Drie op de tien ervaart tot op de dag van vandaag nog steeds problemen.

Een deel van de veteranen ontwikkelt uitzendinggerelateerde problemen en heeft behoefte aan hulp, maar ontvangt nog geen adequate professionele hulp. Het is soms lastig de juiste weg naar de zorg te vinden voor de veteraan. Een laagdrempelige *outreaching* aanpak waarbij het voor de veteraan duidelijk is welke zorg er mogelijk is, kan helpen om hen bijpassende zorg en ondersteuning te geven.

Erkenning en waardering

Uit dit onderzoek blijkt dat vrijwel alle Dutchbat III-veteranen zich onvoldoende erkend en gewaardeerd voelen. Zij geven aan dat erkenning en waardering, ook nu nog, 25 jaar na de missie, vanuit zowel de maatschappij en de media als van ministerie van Defensie, hen zou helpen met het verbeteren van de kwaliteit van leven.

Veteranen hechten belang aan goed werkgeverschap van Defensie: een steunende en beschermende werkgever die het opneemt voor de medewerkers, bijvoorbeeld door onjuiste informatie over een missie of over veteranen te weerspreken.

Hoewel toekomstige initiatieven niet in ieders behoefte zullen voorzien, is het van belang te realiseren dat erkenning en waardering in verschillende vormen kan plaatsvinden. Zonder volledigheid van alle uitingen te willen betrachten, kan het bijvoorbeeld gaan om meer aandacht voor de ervaringen van Dutchbat III-veteranen in het onderwijs, publieke uitingen van de overheid, een steunende houding van (oud) werkgever Defensie, passende steun en zorg, en financiële compensatie. Hierbij staat voor veteranen voorop dat het 'echte verhaal' van de missie moet worden verteld.

“ **Ik had graag persoonlijk van de overheid gehoord dat er excuses werd aangeboden. Wij hadden jullie nooit mogen laten gaan met de middelen die jullie hadden. Wij hebben jullie in de steek gelaten toen jullie onze hulp zo hard nodig hadden.**

Dank

De onderzoekers zijn zich ervan bewust dat deelname voor sommige veteranen en hun thuisfront moeilijk en belastend was. Desondanks was de betrokkenheid en de bereidheid om aan het onderzoek deel te nemen groot. Wij danken de deelnemers voor hun deelname en hun vertrouwen.

Wij danken daarnaast iedereen die heeft bijgedragen aan dit onderzoek. In het bijzonder danken wij het Veteraneninstituut voor het ter beschikking stellen van de (volledig anonieme) gegevens van veteranen van andere missies voor dit onderzoek. Onze dank gaat ook uit naar de nuldelijns-ondersteuners van het Veteranen Platform voor het ondersteunen van Dutchbat III-veteranen bij het invullen van de vragenlijsten.

Projectteam

ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum heeft het onderzoek Focus op Dutchbat III uitgevoerd. Prof. dr. Miranda Olf is hoofdonderzoeker. Dr. Ilse Raaijmakers is projectleider.

Begeleidingscommissie

Het ministerie van Defensie heeft een begeleidingscommissie bij dit onderzoek ingesteld, voorgezeten door de heer Hans Borstlap. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek geeft de begeleidingscommissie advies aan het ministerie van Defensie en doet aanbevelingen. Deze verschijnen tegelijk met het onderzoeksrapport en zijn te vinden op www.defensie.nl.

Meer informatie

Het volledige onderzoeksrapport is te vinden op www.arq.org/dutchbat-III.

ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum

Nienoord 5

1112 XE Diemen

info@arq.org

www.arq.org/dutchbat-III